

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Димитър Любенов Тюлеков

Катедра „Международно право и международни отношения“

Правно-исторически факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Политология“, професионално направление

3.3. Политически науки

Основание за представяне на становището: участие в състава на Научното жури по защита на дисертационния труд

Автор на дисертационния труд: Милена Веселинова Лафчиева

Тема на дисертационния труд: Българската патриотична емиграция в Северна Америка: Идеология и практическа дейност, 1944 -1950 г.

1. Данни за конкурса

Дисертантът Милена Лафчиева вече трета година е редовен докторант, зачислена в Катедра „Политология“, при Факултет „Международна икономика и политика“ на Университета за национално и световно стопанство – София. Нейното обучение е под научното ръководство на проф. д. ист. н. Трендафил Митев. Избраната тема е в тематичното поле на академичната и научна дисциплина „История и теория на българския политически живот“ т. е. в по научната специалност „Политология“, в направление 3.3. Политически науки.

Колегата Лафчиева има завършена с отличен успех магистърска образователна степен и от 2017 г. е редовен докторант. Изпълнила е всички задължения по индивидуалния си план, доказателство за което са приложените документи и материали по настоящата публична защита.

В съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение и Вътрешните правила на УНСС на 18 ноем. 2019 г. дисертационният труд е обсъден на разширено заседание в Катедра „Политология“. След направените критични забележки и препоръки по труда е избрано научно жури и единодушно е дадено положително становище за откриване на процедура по защита на дисертацията.

Настоящото становище е в изпълнение решение на утвърденото Научно жури, провело на 12 дек. 2019 г. първото си заседание.

2. Навременност и злободневност на дисертационната тема

През последните години са налице няколко подобни тематични дисертации, защитени или в различна степен на подготовка. Те са доказателство, което би трябвало да ни радва. Следващото поколение млади изследователи демонстрира положителна нагласа в рамките на националните ни образователни центрове и научни институти да продължи нелеката изследователска дейност по темата „Македония“. Идейно-концептуалните и фактографски приноси тепърва ще обогатяват отечественото ни научно-историческо познание.

Днешният повод се вписва в същата посока, но същевременно е и по-различен. Под научното ръководство на проф. д.ист. н. Трендафил Митев, познат изследовател и доен в областта на емигрантистиката, докторант Милена Лафчиева предлага дисертационен труд в тематичното поле на академичната и научна дисциплина „История и теория на българския политически живот“.

Тук не става дума само за поредната дисертация с цел присъждане на образователната и научна степен „доктор“, по научната специалност „Политология“, в направление 3.3. т.е. Политически науки. Предлага се новаторско историко-политоложко изследване, което с доказателствена убедителност илюстрира основателността на известната народна мъдрост - „Голямото се вижда от разстояние“. За разлика от участниците в самостоятелните национално-освободителните борби преди и след 1903 г., намиращи се на няколкостотин километра от София, членовете на МПО в САЩ, Канада и Австралия са родени или живущи на хиляди километри от Родината – майка. Но, едните и другите, независимо от различното историческо време са носители на едни и същи национални ценности и родолюбиви идеали. Следвоенната българската патриотична емиграция доказва също този извод и в драматичното време, избрано за хронологическа рамка на настоящия дисертационен труд. Освен това, днес държавно овластеният македонизъм, като злочеста антибългарска историко-политическа концепция прави несекващи опити да узурпира автентичното ни отечествено минало, за да властва в настоящето, а от там чрез всякакви средства цели да инвестира в бъдещето за да го моделира съобразно своя геополитически интерес.

В този смисъл дисертационният труд е навременен и със съвременен звук, тъй като разбулва истинската същност на македонистката държавна доктрина и

отхвърля десетилетни историко-документални фалшификации по темата за българската патриотична емиграция зад океана.

3. Структура, съдържание и изследователски приноси

За публична защита е представен дисертационен труд в обем от 266 страници основен текст, а с бележките, описаните информационни първоизточници и библиографски единици общият брой на страниците е 286.

Предложеното тематично оформление и вътрешно разграничение на работата от увод, носеща структура от три глави и заключение е подходяща и отговаря на наложените вече академични изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

В увода докторант Милена Лафчиева показва добра библиографска осведоменост, знание за основните архивно-документални извори, разкриващи развитието на политическите процеси и пряко отнасящи се до българското историческо битие в отечественото ни землище. Основателно изведената цел и поставени задачи, както и защитената методологическа основа разкриват не само познанието ѝ за политическото ни наследство, но и изследователската ѝ култура, която особено отчетливо се проявява в последвалото аналитично повествование. То се състои от три глави. **Първата „Формиране и изяви на българския емигрантски патриотичен фронт в Новия свят“**, заедно с увода имат методологическа и въвеждаща посока в постъпателно развиващото се цялостно изложение. Ударението тук пада върху демографските процеси, както и върху утвърждаването на задоеанската ни патриотична емиграция като самостоятелен, независим от София политически фактор.

Може би е преценено за непотребно да няма излишно цитиране на някои по-нови „емигрантско-бежански“ трудове, издадени в чужбина, а и у нас, например проучване на проф. Орлин Борисов. Но много ясно е разкрита стойността на българския самороден политически капитал, формиран при извънредни обстоятелства и далеч от Родината-майка, която мнозина нейни чедра даже и въобще не познават, защото не са минали нито през българското училище, казарма и университет.

Формирането на емигрантски политически организации, особено на македонските българи е уникално явление, което започва да ражда плодове и да развива богата практическа дейност с градивна общонационална характеристика.

Макар и да не е сложена точка на отдавна започналата дискусия, убедителни са страниците върху редактирания от МПО - кадрите политическия проект „Свободна и

независима Македония“, имаш за цел разрешаването на българския национален проблем на Балканите.

Следващата глава е: „Второто политическо настъпление на пробългарския фактор в Северна Америка“, продължава в същия дух защитата на тезата „Свободна и Независима Македония“. Разбира се в тази посока са приведени нови доводи и аргументи. Всъщност, в края на Втората световна война се създава същата геополитическа среда в която, подобна и през годините 1918-1919 г. избуява идеята за обединението на географската област Македония под егидата първо на ОН, а по-късно се очаква поддръжка от ООН. Но през 1944 -1946 г. в света се чува справедливия глас единствено на българската патриотична емигрантска общност, чиито основни организации са в САЩ, държава победител и очертаващ се нов хегемон. Именно това е историческа заслуга на МПО, а нейната позиция е богато документирана и защитена в настоящата дисертация.

Практическата дейност на МПО е обогатена и от родолюбивата мисия на още една патриотична организация. Основателно е посветен цял параграф върху проблема за „Изграждане и дейност на новата организация - „Американо-българската добросъседска лига” в САЩ“.

Третата глава продължава логично голямата тема за **„Вътрешнобалканските аспекти на македонския въпрос през втората половина на 40-те години и политиката на българските патриоти зад океана“**. Авторският стил е увлекателен, живописен и импулсиран от искрено родолюбие и гражданска позиция по многопластовия македонски въпрос. Всъщност в тази глава анализът е важен не само от академична, научна историко-политоложка гледна точка, а като че ли има непосредствени съвременни политически измерения. Това е така, защото и днес проблемът за Македония е изцяло в геополитическата канава на нашето време. Това, което е написано за отношението на българските изселници от Македония спрямо политическите процеси в трите дяла на Македония, намиращи се в три различни държави – Титова Югославия, Отечественофронтowska България и воюваща Гърция съдържа значими изводи с послания към бъдещето на нашия все още разединен полуостров.

След прочита на настоящия труд няма съмнение, че българското политическо познание се обогатява с информация, идеи, механизми за лобиране в голяма държава и сред универсална международна организация – ООН. Открояват се в изследователски, теоретичен и практически план форми на дейност от страна на родолюбивата диаспора

с непреходна полза при защитата на трайните национални интереси на България и българите. С професионална възискателност към всяка глава са посочени основните изводи, произтичащи от текста, а всичко най-важно е намерило израз и в приложения автореферат.

Заслужава да бъде отбелязано важно обстоятелство, когато се коментира **Заключението** на дисертацията. Докторант Милена Лафчиева се е справила успешно с нелека задача. Българската емиграция не е единна, в някаква степен зад океана са пренесени идейно-политическите нагласи и внушения от стара България. Страната в стремежа си да постигне бленуваното национално обединение е със статут на фашистки сателит. Под натиска на Германия от 13 дек. 1941 г. е във война със САЩ, оказала се втора родина за членовете на МПО. Там нашите сънародници приемат ударите от страна на гръцката и сръбската диаспора, които имат самочувствие на победители, а зад тях винаги стоят Атина и Белград. Победена България, въпреки заключителното си участие в антихитлеристката коалиция не е призната за съюзяваща, а на власт идва БРП/к/, която води непоследователна и капитулантска политика по македонския въпрос. Вярно е че, България излиза от войната териториално уголемена, но с цената на нова, този път съветска сателитна зависимост. Държавата е с обречена опозиция, а управляващата партия е устремена към еднопартиен модел на управление. Международно-правната характеристика на България не е особено приемлива. Едва 1955 г. е приета за член на ООН. Релефно са изтъкнати, обаче за първи път в академичното познание предимствата и усилията на българската патриотична емиграция по време на най-драматичния период от развитието на българския национален въпрос.

Нашата емиграция въпреки, че не е родена и не израства в България проявява завидно национално съзнание и отговорност спрямо съдбините на народа си. Организирана в своя самобитна организация, далеч от официални правителствени внушения, политическа и материална подкрепа от София родната диаспора в трудни условия предлага свой теоретичен продукт за умиротворяване на Балканския полуостров и решаване на македонския въпрос. В резултат от множество неблагоприятни фактори и обстоятелства географската област Македония, обединяваща дялове от три държави – България, Гърция и Югославия не е въздигната под протектората на ООН в самостоятелна, втора българска държава.

Но остава нещо наистина уникално в българското политическо наследство, което е намерило сполучлив израз в заключението на дисертационния труд.

Българската патриотична емиграция отдалечена не само географски от София устойчиво се утвърждава като непреходен и отговорен фактор в националното ни развитие. Носител на самостоятелен политически продукт за „свободна Македония“ всички структури на МПО защитават програмните цели и идеали на българското освободително движение в Македония. Заемат се смело с непосилната задача да потопят в парещата македонска тема фактори от световната политика – правителствата на Великобритания, САЩ, Съветския съюз и новосъздадената ООН. Универсалната организация провежда за първи път международна анкета за съдбата на българите от Егейска Македония. Неконюктурно, теоретично и практично управленческият елит на МПО осъжда скодоумната македонистка политика на Белград и Скопие по долината на р. Вардар, както и антибългарския геноцид в хода на гръцката гражданска война. Рисувайки прекъсване на общуването със София е отхвърлена позицията на управляващата БКП, която сама се заплита в подценявата от нея национална проблематика.

4. Някои споделени оценъчни мисли, критични бележки, препоръки и заключение

В дисертацията е обобщен автентичен информационен ресурс, който е неразделна част от българското политическо наследство. Има множество теми/ Политическите портрети на членовете на ЦК на МПО, Мисията на българските православни духовници в Америка, Иван Михайлов и МПО след 1948 г., Характеристика на пробългарското лоби в Америка, Изворите за българското политическо наследство в Америка и т.н./, които сигурно в бъдеще могат да бъдат изследователски обект. Ясно е че, цялостното социализиране на нашето национално-политическо наследство, привеждането му в научен и обществен оборот в най-новото време тепърва предстои. Това задължително един ден ще бъде публичен факт, поради две основни обстоятелства: Днешната Република Северна Македония, възприела традиционно македонизмът като своя държавна доктрина в тази тематична полоса ще има трайна бариера и отрицание, защото са известни последователните опити за фалшифициране автентичната родолюбива мисия на МПО, която през 2022 г. ще отбележи своята 100 годишнина. Освен това вече трето десетилетие сме съвременници на нова емиграция и увеличаване ръста на българската диаспора по целия свят. В настоящата дисертация има множество идеи, подходи, механизми за работа и връзка с Родината-майка, която в никакъв случай не бива да бъде мащеха за своите чедя.

С оглед непременното бъдещо публикуване на дисертационния труд би било по-добре да се огледа внимателно неговото съдържание и бъдат отстранени всички възможни недостатъци.

Добре е да се уточни началното име на днешната Република Северна Македония. От 1944 г. е Демократична федерална република Македония, а от 8 март 1946 е Народна РМ, а на немалко страници е написано Федеративна НРМ /с.5, 21, 35, 141, 142 и сл.; Спорно е въвеждането на термина „Повардарие“ като синоним на Вардарска Македония, с. 40, 58, 64, 71, 130 и др. Не е ползвана издадената възпоменателна книга за Йордан Чкатров, героят от Прилеп с автор Кирил Тодоров. Покойният д-р Иван Гаджев публикува в няколко тома значими извори за идеологията и практическата дейност на МПО. Тодор Александров е убит 1924 г., с.51. Договорът с Република Македония е подписан на 1 август 2017 г., с. 6. В текста, научния апарат и в описаните информационни източници има неизписани заглавия, излишни граматични знаци и др., с. с. 184, 266, 267, 273, 276. Възможно е в националните архивохранилища да има и други документи по темата, а това е добре да излезе, тъй като липсва гледната точка на българските дипломатически служители спрямо следвоенния национално-политически процес и т. н.

Тези забележки и технически пропуски са лесно отстраними. Важното е че, заложеното в увода като цел и задачи, тези и работни хипотези е заключителен факт. Посочените приноси доказват научното осветление върху дисертабилната тема, която е сполучливо избрана изследователска ниша. Написаното е принос в историята и теорията на българския политически живот. Аналитичният текст, авторефератът и двете публикации са показател за добросъвестно изпълнение на общоприетите академични изисквания за дисертационен труд.

Убедено гласувам положително и като, член на Научното жури предлагам на Милена Веселинова Лафчиева, за авторството на дисертационния труд „Българската патриотична емиграция в Северна Америка. Идеология и практическа дейност, 1944-1950 г. да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ .

доц. д-р Димитър Л. Тюлеков

Благоевград, 19 февр. 2019 г.

